

Bijlage: Beantwoording vragen ter voorbereiding AFB

Begrotingspolitiek, monetaire politiek en kredietverlening

Structurele stagnatie

De leden van de SP-fractie vragen naar de risico's op structurele stagnatie en de maatregelen om het niveau van publieke en private investeringen in Nederland en in Europa te stimuleren. Larry Summers beargumenteert dat het mondiale niveau van besparingen op een hoog niveau ligt, onder meer vanwege vergrijzing, opbouw van reserves in opkomende economieën en een grote vraag naar veilige activa. Als gevolg hiervan ligt de mondiale vraag op een laag niveau. Omdat deze besparingen niet allemaal geïnvesteerd worden, kan sprake zijn van onderbezetting van de economie.

Het kabinet is van mening dat investeringen een positieve bijdrage kunnen leveren aan de economische groei. De hypothese van Summers wijst vooral op het belang van een goed investeringsklimaat, zodat spaargelden hun weg vinden naar productieve investeringen. Het kabinet is daarom van mening dat structurele maatregelen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan groei in het eurogebied. Structurele hervormingen kunnen via een verbetering van het investeringsklimaat bijdragen aan een hoger niveau van private investeringen. De OECD berekent dat implementatie van een uitgebreid pakket aan structurele hervormingen op arbeidsmarkten en productmarkten een positief effect van 6% kan hebben op het bbp in het eurogebied in 10 jaar tijd.

Zoals toegelicht in de brief *Werken aan Groei*¹ voert het kabinet een groot aantal structurele hervormingen door om de groeipotentie van de Nederlandse economie te verhogen. Maatregelen zoals het instellen van een Toekomstfonds voor MKB-financiering stimuleren private sector investeringen, terwijl de maatregelen op het gebied van onderwijs, intelligente transportsystemen en energie-infrastructuur het rendement op publieke investeringen verhogen. Overigens doet Nederland het al heel goed internationaal. Nederland kent een goed vestigingsklimaat wat goed is voor private investeringen. Het goede investeringsklimaat wordt geïllustreerd door de achtste positie in het Global Competitiveness Report van het World Economic Forum.

Ook in Europa zet het kabinet zich in om een beter investeringsklimaat te creëren voor private investeringen. Daartoe moet in eerste instantie het groeiperspectief in de EU omhoog. Hiervoor zijn structurele hervormingen essentieel. Daarnaast moeten knelpunten en barrières worden weggewerkt, die er voor kunnen zorgen dat aanbod van en vraag naar kapitaal voor investeringen niet bij elkaar komen. Ook kan worden gekeken hoe publieke Europese middelen, bij bijvoorbeeld de EIB en in de EU-begroting, zo effectief mogelijk kunnen worden ingezet om groei- en concurrentiekrachtversterkende investeringen te bevorderen. Op Europees niveau is een Taskforce in het leven geroepen die knelpunten en barrières voor investeringen identificeert en mogelijke oplossingen verkent. Nederland participeert hier actief in.

Opkoop c.q. inlening van financieel waardepapier door Fed en ECB

¹ Kamerstuk 34 000 nr 4

De leden van de fractie van de SP vragen naar een reactie op uitspraken van voormalig Fed-president Alan Greenspan dat kwantitatieve verruiming in de Verenigde Staten niet in de reële economie terecht is gekomen en op een analyse in het Financiële Dagblad van 30 oktober 2014 dat kwantitatieve verruiming in de Verenigde Staten tot een toename van ongelijkheid geleid heeft. De leden van de fractie van de SP vragen het kabinet of het monetaire beleid in het eurogebied een soortgelijk effect heeft.

Het kabinet is van mening dat een mogelijk effect van het monetaire beleid op inkomens- en vermogensongelijkheid in de Verenigde Staten niet direct te vergelijken is met de situatie in het eurogebied. In tegenstelling tot de ECB, richtte het monetaire beleid sinds de crisis zich in de Verenigde Staten in grote mate op kwantitatieve verruiming.

Daarnaast kan er geen definitieve conclusie getrokken worden over het effect van kwantitatieve verruiming op inkomens- en vermogensongelijkheid in de Verenigde Staten. In een recent weblog geeft de denktank Bruegel een summier literatuuroverzicht over het effect van kwantitatieve verruiming op de inkomens- en vermogensverdeling.² Een aanzienlijk deel van het aangehaalde onderzoek wijst juist op een drukkend effect van ruim monetair beleid op ongelijkheid, bijvoorbeeld omdat dit beleid goed is voor de banengroei, een doelstelling van de FED. Ook volgt uit onderzoek van Coibon et al. (2014) dat verruimend monetair beleid in de Verenigde Staten in het tijdvak 1980-2008 juist een drukkend effect op de inkomensongelijkheid had.³ Voor het tijdvak sinds 2008 stelt Paul Krugman dat het aannemelijk is dat kwantitatieve verruiming in de Verenigde Staten naast een positief effect op aandelen- en obligatieprijzen ook een positief op de Amerikaanse huizenmarkt heeft gehad.⁴

Kapitaalvereisten voor banken en kredietverlening

De leden van de fractie van de SP vragen of ik, net als de minister van Economische Zaken, van mening ben dat de kapitaaleisen de kredietverlening niet in de weg zitten. Die mening deel ik. De Nederlandsche Bank (DNB) heeft in de studie 'Kredietverlening en Bancair Kapitaal' van april dit jaar laten zien dat banken in staat zijn om zowel te kunnen voldoen aan alle gestelde eisen (inclusief de 4% leverage ratio) als de kredietvraag kunnen accommoderen die past bij de door DNB geraamde macro-economische ontwikkeling van Nederland.

De leden van de fractie van de SP hebben vragen over het advies van DNB dat een rol heeft gespeeld bij de vaststelling van de hoogte van de eenmalige heffing. DNB heeft een zo goed mogelijke inschatting proberen te geven van het effect van de voorgestelde resolutieheffing op de kredietverlening. Omdat het geven van een precieze inschatting van het effect van de voorgestelde heffing onmogelijk is, heeft DNB er voor gekozen om te werken met twee uiterste scenario's. Om uiteindelijk tot een beslissing te komen over de hoogte van de eenmalige heffing is gebruik gemaakt van het genoemde advies van DNB, waarbij kritisch gekeken is naar de argumentatie en

² <http://www.bruegel.org/nc/blog/detail/article/1467-the-distributional-effect-of-quantitative-easing/>

³ <http://www.voxeu.org/article/monetary-policy-and-inequality-us>

⁴ http://krugman.blogs.nytimes.com/2014/10/25/notes-on-easy-money-and-inequality/?_php=true&_type=blogs&module=BlogPost-

Title&version=Blog%20Main&contentCollection=Opinion&action=Click&pgtype=Blogs®ion=Body&_r=1

onderbouwing van DNB. Het kabinet is verantwoordelijk voor het voorstel om een eenmalige resolutieheffing van € 1 miljard op te leggen aan de Nederlandse bankensector en staat nog steeds achter deze beslissing.

Prijsexpansie

De leden van de fractie van de SP vragen of het kabinet het verontrustend acht dat de inflatie in het eurogebied op een laag niveau ligt. Het kabinet is van mening dat de lage inflatie in zuidelijke lidstaten ten dele een proces van structurele aanpassing weerspiegelt. De gemiddelde inflatie in het eurogebied ligt volgens schattingen van Eurostat in oktober op 0,4%. Hierbij moet worden opgemerkt dat een groot deel van de daling in het inflatieniveau verklaard kan worden door een daling van voedsel- en energieprijzen en er dus geen sprake is een structurele vraaggedreven daling van de inflatie. Het niveau van de kerninflatie, die corrigeert voor voedsel- en energieprijzen, ligt al ruim een jaar relatief stabiel tussen 0,7% en 1%.

Enige inflatie werkt als smeeroil voor de economie. Daarom heeft de ECB een inflatiedoelstelling van: "onder, maar dichtbij 2%". De ECB heeft recent dan ook verder verruimende maatregelen genomen. Het kost tijd voordat het effect van deze maatregelen zichtbaar wordt.

Daarnaast is het, zoals ook ECB-president Draghi heeft aangegeven, belangrijk dat landen structurele hervormingen doorvoeren die de werkgelegenheid en investeringen stimuleren en zo de vraag vergroten. Hiermee kan weer opwaartse druk op het inflatieniveau ontstaan. De maatregelen die het kabinet hiertoe onderneemt worden in het antwoord op de vragen over 'structurele stagnatie' uiteengezet.

Betalingsbalans en stimuleringspolitiek in EU-verband

De leden van de fractie van de SP vragen naar een tabel van de lopende rekening-positie van de vijf landen met het grootste overschot op de lopende rekening in het eurogebied voor de jaren 2005-2014. In tabel 1 zijn de vijf landen met het hoogste nominale overschot op de lopende rekening weergegeven.

Tabel 1: Saldo lopende rekening (%bbp)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Duitsland	4,8	6,0	7,1	6,0	6,0	5,9	6,3	7,4	7,0	6,2
Nederland	7,0	8,8	6,3	4,0	4,8	6,9	8,5	8,9	10,2	9,9
Italië	-0,8	-1,5	-1,3	-2,8	-1,9	-3,4	-3,0	-0,3	1,0	1,2
Oostenrijk	2,0	2,8	3,5	4,8	2,7	3,5	1,6	2,4	2,7	3,0
Ierland	-3,4	-3,6	-5,4	-5,7	-3,0	0,6	0,8	1,6	4,4	3,3

Bron: IMF World Economic Outlook oktober 2014. Door datarevisies wijken deze cijfers van het IMF af van de cijfers van het CPB.

De leden van de fractie van de SP vragen naar de voor Nederland 10 belangrijkste exportlanden voor goederen & diensten, exclusief wederuitvoer. Dit zijn: Duitsland, België, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Italië, Spanje, Polen, Rusland en Zweden (bron: CBS).

De leden van de fractie van de SP vragen of landen met een betalingsbalanssurplus een bijzondere verantwoordelijkheid hebben om de economie in andere EU-landen te stimuleren.

Het groeiniveau in het eurogebied kent structurele uitdagingen. Duurzame groei vergt structurele maatregelen om het investeringsklimaat te stimuleren en werkgelegenheid te creëren. Stimulus in landen met een overschot op de lopende rekening vormt geen duurzame remedie voor de lage groei in andere lidstaten. Binnen de kaders van het stabiliteits- en groeipact hebben lidstaten wel ruimte voor groeivriendelijk beleid dat de binnenlandse bestedingen aanwakkert, hetgeen positieve spillovers kan hebben op andere lidstaten.

Ook Nederland heeft een overschot op de lopende rekening. De Europese Commissie benoemt dit overschot niet als een potentiële onevenwichtigheid. Genoemde redenen hiervoor zijn de aardgasbaten en de wederuitvoer. Bovendien zal op lange termijn het overschot afnemen door vergrijzing en het opraken van de aardgasvoorraden.

Werkloosheidsaangelegenheden

BBP-groei en toename werkloosheidspercentage

De leden van de fractie van de SP vragen naar een overzicht van de bbp-groei en het jaarlijkse werkloosheidspercentage in Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, België en Frankrijk vanaf 2009 tot 2014. Daarnaast vragen de leden naar de gemiddelde bbp-groei en werkloosheid in dit tijdvak en de totale bbp-groei en toename van de werkloosheid tussen 2009 en 2014. In tabel 2 en 3 worden deze vragen beantwoord.

Tabel 2: Reële BBP-groei geselecteerde landen

	2010	2011	2012	2013	2014	Gemiddelde	Toename 2009-2014
Nederland	1,1	1,7	-1,6	-0,7	0,6	0,2	1,1
België	2,3	1,8	-0,1	0,2	1,0	1,1	5,3
Frankrijk	2,0	2,1	0,3	0,3	0,4	1,0	5,2
Duitsland	3,9	3,4	0,9	0,5	1,4	2,1	10,5
Verenigd Koninkrijk	1,7	1,1	0,3	1,7	3,2	1,6	8,2

Bron: IMF World Economic Outlook oktober 2014

Tabel 3: Werkloosheidspercentage geselecteerde landen (%)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Gemiddelde	Toename 2009-2014
Nederland	3,7	4,5	4,4	5,3	6,7	7,3	5,3	3,5
België	7,9	8,3	7,3	7,7	8,4	8,5	8,0	0,6
Frankrijk	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,0	9,6	0,9
Duitsland	7,8	7,1	6,0	5,5	5,3	5,3	6,1	-2,5
Verenigd Koninkrijk	7,7	7,9	8,1	8,0	7,6	6,3	7,6	-1,3

Bron: IMF World Economic Outlook oktober 2014

Werkloosheidskosten voor de Staat

De leden van de fractie van de SP vragen voor het totaal van de werkloze beroepsbevolking in 2014 naar de gemiddelde kosten per persoon voor de Staat, hoe dit ligt voor uitsluitend de WW en wat voor het totaal van de werkloze beroepsbevolking de totale omvang van dit bedrag is.

De werkloosheidsuitgaven bestaan hoofdzakelijk uit uitkeringen voor de bijstand en voor de WW. Een bijstandsuitkering kost de Staat gemiddeld circa 14.800 per jaar. De WW uitkering is gerelateerd aan het laatst verdiende brutoloon, de bruto uitkering bedraagt gemiddeld circa € 18.800 per jaar.

De totale bijstandsuitgaven bedragen in 2014 €5,7 miljard. Voor de WW geldt een totaal van €7,4 miljard in 2014.

De uitkeringslasten betreffen bruto bedragen. Daarover worden belastingen en premies betaald. Er zijn geen cijfers beschikbaar over de belasting- en premiederving als gevolg van de door werkloosheid lagere inkomens.

De gemiddelde kosten voor de werkloze beroepsbevolking voor de Staat bedragen ca. bijna 20.000 per persoon (incl. uitvoeringskosten).

ZZPers

De leden van de fractie van de SP vragen of het correct is dat het aantal zzp'ers is gegroeid van 632 duizend in 2009 tot 800 duizend thans en of het kabinet verwacht dat er in deze groei een verborgen werkloosheidscomponent zit. Volgens het CBS (Enquête Beroepsbevolking) is het aantal zzp'ers (van 15 tot 65 jaar) gegroeid van 687 duizend in 2009 naar 806 duizend in het tweede kwartaal van 2014. Net als in veel andere landen gaat een hogere werkloosheid in Nederland gepaard met een groei van het aantal zzp'ers: een deel van de mensen die hun baan verliezen kiezen voor het ondernemerschap. Dit zogenaamde uitwijk-effect drukt in tijden van conjuncturele neergang de oploop van de werkloosheid.

Arbeidstijdverkorting

De leden van de fractie van de SP vragen welke landen in de EU crisisgerelateerde of werkloosheidsomvang-gerelateerde (tijdelijke) vormen van arbeidstijd- of arbeidsduurverkorting hebben. In 2012 heeft het onderzoeksbureau APE in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een evaluatie uitgevoerd van de crisismaatregelen werktijdverkorting⁵. Als onderdeel van zijn onderzoek heeft APE gekeken naar de inzet van vergelijkbare maatregelen in EU-landen. APE stelt vast dat veel landen werktijdverkortingsregelingen kennen met een structureel karakter. Dergelijke maatregelen bestonden al voor het uitbreken van de financiële crisis in landen als Spanje, Italië, Duitsland, België, Portugal, Frankrijk, Oostenrijk, Noorwegen, Finland, Denemarken, Luxemburg en Ierland. In veel van deze landen zijn de criteria voor deelname aangepast of zijn bestaande regelingen uitgebreid bij de start van de crisis. In Nederland, Polen, Hongarije, Tsjechië en Slowakije zijn als gevolg van de financiële crisis nieuwe of tijdelijke werktijdverkortingsmaatregelen ingevoerd.

Belasting- en inkomenspolitiek

Verlagen belasting op arbeidsinkomen

De leden van de fractie van de SP vragen om de reactie op een interview met Prof. Van Wijnbergen (BNR 17-10-2014), waarin hij zegt dat (vrij geciteerd) "Iedere econoom je kan vertellen dat

⁵ APE (2012) Werkt werktijdverkorting? Evaluatie bijzondere werktijdverkorting en deeltijd-WW

vervanging van belasting op arbeidsinkomsten door belasting op consumptie leidt tot loonstijging via cao-onderhandeling.”

Een schuif van belasting op inkomen naar belasting op consumptie hoeft niet te leiden tot een loonstijging indien er een beperkte schuif tussen groepen plaatsvindt, Dat wil zeggen dat de lagere belasting op inkomen grosso modo bij de groepen terecht komt die de hogere belasting op consumptie gaan betalen. De reële lonen blijven dan immers gelijk. De werkgelegenheidswinst zal in dit geval ook beperkt zijn. Op het moment dat de hogere belasting op consumptie op een activerende manier wordt teruggesluisd in bijvoorbeeld een hogere arbeidskorting kan de werkgelegenheid wel toenemen. De lagere lasten op arbeid stimuleren het arbeidsaanbod. Het hogere arbeidsaanbod zorgt ervoor dat lonen gematigd worden ten opzichte van de situatie zonder lastenverlichting op arbeid. Deze loonmatiging zorgt ervoor dat de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven verbetert waardoor de export stijgt. Deze hogere export zorgt voor meer vraag naar arbeid en dus werkgelegenheid.

Belastingheffing op inkomen

De leden van de fractie van de SP constateren een onevenredigheid in belastingen op inkomen dat niet direct wordt geconsumeerd en inkomen dat wel direct wordt geconsumeerd en vragen hoe deze door hen geconstateerde onevenredigheid gecorrigeerd zou kunnen worden.

Het kabinet deelt de mening dat hier sprake is van een onevenredigheid niet. Inkomen dat eerst wordt gespaard, wordt op het moment van consumptie op dezelfde manier belast als inkomen dat wel direct wordt geconsumeerd. Zolang het gespaarde deel van het inkomen niet wordt uitgegeven en in box valt, wordt het bovendien belast met een vermogensrendementsheffing (box 3). .

Besteedbaar inkomen en collectieve lastendruk

De leden van de fractie van de SP hebben gevraagd naar een aantal gegevens met betrekking tot inkomen en belastingdruk. De gevraagde gegevens staan, voor zover beschikbaar, in onderstaande Tabel 4 en 5 voor 2013 en 2015. Hierbij is gebruik gemaakt van de raming MEV 2015 uit het MIMOSI koopkrachtmodel, dat sinds 2014 bij het ministerie van SZW in gebruik is. De daarbij gebruikte selectie van huishoudens is gemaakt conform de richtlijnen van het CPB.

In de nota naar aanleiding van het verslag Belastingplan 2014⁶ is eerder een raming voor 2017 gepresenteerd op basis van de doorrekening van het regeerakkoord. Echter, sindsdien zijn er maatregelen genomen die voor 2016 en 2017 nog niet in een volledige koopkracht raming zijn opgenomen. Er is dus nog geen actuele doorrekening van een later jaar dan 2015 beschikbaar. Merk op dat in de nota naar aanleiding van het verslag Belastingplan 2014 ook al het gemiddeld besteedbaar inkomen voor verschillende groepen, in 2013 en 2017, is gepresenteerd. Daarbij was de gebruikte definitie van huishoudens die van fiscale huishoudens, terwijl in onderstaande tabellen 4 en 5 de definitie van huishoudens op adresniveau is gebruikt, zoals in de CPB publicatie MEV 2015. Ook is in de eerdere raming een andere steekproef en koopkrachtmodel (Micros) gebruikt. De resultaten uit de huidige en eerdere raming zijn daardoor niet één-op-één vergelijkbaar. Echter, de huidige raming is goed bruikbaar voor de vergelijking tussen 2013 en 2015.

⁶ Kamerstuk 33 752 G

Tabel 4. Inkomens en lasten naar percentielen van bruto huishoudinkomen in 2013

o.b.v. raming MEV 2015

Kenmerk (per huishouden)	Indeling naar bruto huishoudinkomen					Totaal
	1e kwartiel	2e kwartiel	3e kwartiel	4e kwartiel	10e deciel	
Aantal huishoudens (x 1000)	1.769	1.769	1.769	1.769	707	7.075
Percentielgrenzen bruto inkomen (€ x 1.000)	t/m 26,55	> 26,55 t/m 43,9	> 43,9 t/m 68,06	> 68,06	> 96,67	
Bruto inkomen (gemiddeld, € x 1.000)	18,80	35,04	55,26	107,14	147,82	54,05
Besteedbaar inkomen (gemiddeld, € x 1.000)	17,14	25,72	36,87	64,96	87,07	36,17
Besteedbaar inkomen (mediaan, € x 1.000)	16,92	25,40	36,62	55,56	72,91	30,65
Netto inkomen (gemiddeld, € x 1.000)	16,14	26,77	38,87	67,56	89,81	37,33
Totaal toeslagen ¹ (gemiddeld, € x 1.000)	2,40	0,91	0,88	0,71	0,57	1,23
Belastingdruk ² (gemiddeld, € x 1.000)	2,72	6,74	12,22	31,51	47,62	13,29
Netto zorgpremie ³ (gemiddeld, € x 1.000)	0,35	1,28	2,14	2,55	2,65	1,58

¹Totaal van zorgtoeslag, huurtoeslag, kindgebonden budget en kinderopvangtoeslag²Totale belasting, premies volksverzekeringen en IAB³Nominale premie verminderd met zorgtoeslag**Tabel 5. Inkomens en lasten naar percentielen van bruto huishoudinkomen in 2015**

o.b.v. raming MEV 2015

Kenmerk (per huishouden)	Indeling naar bruto huishoudinkomen					Totaal
	1e kwartiel	2e kwartiel	3e kwartiel	4e kwartiel	10e deciel	
Aantal huishoudens (x 1000)	1.794	1.794	1.794	1.794	717	7.177
Percentielgrenzen bruto inkomen (€ x 1.000)	t/m 26,56	> 26,56 t/m 44,13	> 44,13 t/m 68,87	> 68,87	> 97,9	
Bruto inkomen (gemiddeld, € x 1.000)	18,84	35,16	55,72	108,03	148,50	54,43
Besteedbaar inkomen (gemiddeld, € x 1.000)	17,76	26,25	38,21	66,42	87,99	37,15
Besteedbaar inkomen (mediaan, € x 1.000)	17,54	25,89	37,97	57,32	74,74	31,46
Netto inkomen (gemiddeld, € x 1.000)	16,54	27,56	40,33	69,13	90,83	38,39
Totaal toeslagen ¹ (gemiddeld, € x 1.000)	2,75	0,71	0,83	0,72	0,58	1,25
Belastingdruk ² (gemiddeld, € x 1.000)	2,47	6,56	12,14	32,43	49,46	13,40
Netto zorgpremie ³ (gemiddeld, € x 1.000)	0,48	1,57	2,22	2,60	2,70	1,72

¹Totaal van zorgtoeslag, huurtoeslag, kindgebonden budget en kinderopvangtoeslag²Totale belasting, premies volksverzekeringen en IAB³Nominale premie verminderd met zorgtoeslag